

УДК 664

Формування та розподіл прибутку на підприємствах молочної промисловості

Михайленко О.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і аудиту
Національного університету харчових технологій

Купрієнко А.Д.

студент
Національного університету харчових технологій

Стаття присвячена актуальним питанням формування та розподілу прибутку на підприємствах молочної промисловості. Проаналізовано та систематизовано чинники, які впливають на формування та розподіл прибутку в даній галузі. Досліджено підходи до планування діяльності молочних підприємств, до визначення стратегії фінансової та виробничої політики, аналізу і оцінки ситуації. Розглянуто способи ефективного управління підприємствами, задля отримання максимального прибутку.

Ключові слова: прибуток, формування прибутку, розподіл прибутку, молочна промисловість.

Михайленко О.В., Куприенко А.Д. ФОРМИРОВАНИЕ И РАСПРЕДЕЛЕНИЕ ПРИБЫЛИ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ МОЛОЧНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Статья посвящена актуальным вопросам формирования и распределения прибыли на предприятиях молочной промышленности. Проанализированы и систематизированы факторы, влияющие на формирование и распределение прибыли в данной отрасли. Исследуются подходы к планированию деятельности молочных предприятий, к определению стратегии финансовой и производственной политики, анализа и оценки ситуации. Рассмотрены способы эффективного управления предприятиями, для получения максимальной прибыли.

Ключевые слова: прибыль, формирование прибыли, распределение прибыли, молочная промышленность.

Mikhailenko O.V., Kuprienko A.D. FORMATION AND DISTRIBUTION OF PROFIT ON ENTERPRISES OF THE DAIRY INDUSTRY

The article is devoted to topical issues of profit formation and distribution at dairy enterprises. Factors affecting the formation and distribution of profits in this industry have been analyzed and systematized. The approaches to the planning of the activity of dairy enterprises, the definition of the strategy of financial and industrial policy, the analysis and assessment of the situation are explored. The ways of effective management of enterprises are considered to obtain maximum profit.

Keywords: profit, profit formation, profit distribution, dairy industry.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Формування і розподіл прибутку потребує від харчових підприємств України раціонального та економічно обґрунтованого підходу до планування своєї діяльності, до визначення стратегії фінансової та виробничої політики, аналізу і оцінки отриманих результатів. Прибуток є однією з основних категорій товарного виробництва. Це передусім виробнича категорія, що характеризує відносини, які складаються в процесі суспільного виробництва.

Забезпечення потрібного рівня прибутковості роботи підприємств зосереджує свою увагу на розробці оптимального механізму формування, акумулювання та використання прибутку, що виокремлює пріоритетність

питань управління прибутком в діяльності підприємств, в тому числі і молочних.

Процеси стагнації світової економіки, в тому числі перманентна політична та соціальна нестабільність в Україні створили негативний вплив на всі галузі господарства, що спричинило падіння темпів економічного розвитку країни, зниження ділової активності в економіці в цілому, погіршення соціальної і екологічної ситуації в країні. Значна кількість підприємств різних галузей економіки значно скоротили свою діяльність і знаходяться на межі виживання, що відповідно впливає на формування прибутку.

На сьогоднішній день українські виробники молока зіштовхнулись з низкою проблем, які блокують розвиток їхнього бізнесу. Саме тому так необхідно розібратись у питанні форму-

вання і розподілу прибутку в сучасних умовах в галузі молочної промисловості та зосередити увагу на чинниках, які впливають на прибутковість підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання формування та розподіл прибутку цікавило вітчизняних та зарубіжних дослідників: К. Маркс, А. Сміт, Д. Рікардо, Д.Б. Кларк, Д. Мілль, А. Маршалл, І. Шумпетер, Ф. Найт, І. Бланк, В. Кадацький, В. Козирєв, М. Литвина, О. Миколаєва, Г. Савицька, А. Шермет. Різні аспекти управління формуванням та використанням прибутку саме у харчовій промисловості висвітлені у наукових працях В. Грузінова, В. Денискіна, С. Донскова, А. Жигалова, Т. Рябової, Н. Тульської та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, більша частина науковців у своїх працях акцентує увагу на тому, що процеси формування, розподілу та використання прибутку в процесі діяльності промислового підприємства вимагають безперервного вдосконалення керівниками та фінансовими менеджерами методів ефективного управління окремими процедурами з відповідним узгодженням їх з місією та загальними цілями діяльності. Адже прибуток є найважливішим показником ефективності роботи підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одна з головних категорій товарного виробництва – це прибуток. Він характеризує відносини, котрі створюються в процесі суспільного виробництва. Прибуток вникає як наслідок руху грошових потоків, що характеризуються доходами і витратами підприємства. В загальному прибуток розглядається як різниця між витратами та доходами підприємства, які виникають за певний період часу в результаті діяльності підприємства. Проводячи дослідження прибутку важливо постійно розглядати чинники його формування.

Як фінансовий результат господарської діяльності прибуток можна охарактеризувати наступним чином:

- Наслідок результату фінансово-господарської діяльності підприємства та винагорода за підприємницький ризик;
- Джерело самофінансування підприємства;
- Ефективне керування видами діяльності, такими як: фінансова, інвестиційна та операційна [1, с. 67].

При дослідженні розподілу та формування прибутку слід звернути увагу на чинники впливу, які в свою чергу грають важливу роль у поведінці прибутку. Тобто від них залежить

буде він зменшуватися чи збільшуватися. Чинники можна поділити на внутрішні та зовнішні.

Внутрішні чинники: собівартість продукції, її ціна, обсяги, асортимент, стан зношення основних засобів, маркетингова політика, співвідношення запозиченого та власного капіталу тощо.

Зовнішні чинники: законодавче регулювання, інфляція, соціальний розвиток регіону, науково-технічний прогрес.

При аналізі прибутку треба зосередитися на виявленні головних елементів процесу дослідження. Для виконання аналітичних процедур треба розглянути головні елементи аналізу доходів та витрат. Управління фінансовими результатами діяльності господарюючого суб'єкта можна поділити на етапи, від яких залежить формування та розподіл прибутку. За рахунок співставлення відповідних доходів та витрат можна виокремити модель формування та розподілу прибутку. Нижче наведена схема головних показників, що визначають прибуток чи збиток підприємства.

Чистий прибуток є показником рентабельності підприємства після обліку всіх витрат та податків. Це фактичний прибуток, і включає в себе операційні витрати, які виключаються з валового прибутку.

Валовий прибуток це прибуток, який компанія отримує після вирахування витрат, пов'язаних із виробництвом та продажем своєї продукції, або витратами, пов'язаними з наданням своїх послуг. Валовий прибуток відображається у звіті про прибутки та збитки компанії.

Алгебраїчний підсумок валового прибутку та затрат від операційної діяльності називається фінансовим результатом від операційної діяльності, алгебраїчний підсумок прибутків або збитків від операційної діяльності та інших доходів називається фінансовий результат дооподаткування.

Прибуток показує кінцевий фінансовий результат. Як вже зазначалось на розмір прибутку впливають чинники, на які підприємство не завжди може впливати.

Підприємство не може впливати на кон'юнктуру ринку, ріст цін на сировину та паливо, а також на норми амортизаційних відрахувань. Проте заробітна плата, високий рівень конкурентоспроможності продукції, рівень професійності менеджерів та керівників, виробниче планування, фінансове планування належать до компетентності підприємства. За рахунок багатьох чинників відбувається зміна економічних показників.

Оскільки існує дуже багато чинників, які впливають на прибуток, то їх необхідно систематизувати. Це необхідно для пошуку головних напрямів підвищення ефективності господарювання, а отже і підвищення прибутку [2, с. 78-80].

Проведені дослідження діяльності підприємств молочної галузі дають змогу виділити такі основні чинники зміни прибутку:

Зовнішні чинники:

1. Зростання темпів попиту на молочну продукцію і, як наслідок, поступове зростання цін. Минулий 2017 рік не можна назвати повністю вдалим для молочної галузі України. Відбулось зменшення виробництва молоко-сировини та зменшилось поголів'я корів.

За попередніми статистичними даними, у 2017 році всіма категоріями господарств України вироблено 10 459 тис. тонн молока, що на 0,5% менше, ніж у 2016. Поголів'я корів, 78% якого зосереджено у домогосподарствах, за вище згаданий період зменшилося на 2%. Баланс попиту та пропозиції молока та молокопродуктів за 2017 рік фактично, та за 2018 рік планово можна розглянути в таблиці 1.

Проте слід виділити, що у 2017 році збільшились розміри експорту молочної продукції до 841 тис. тонн. Отже експорт молокопродуктів у 6, 5 раз більший за імпорту у 2017 р. Такі показники виникли через збільшення продажу масла у 2 рази, і склали 80 % від усієї експортованої молочної продукції. Найбільше українське масло закуповували наступні країни: Марокко, Туреччина. Але імпорту сирів також збільшився. Найбільшими постачальниками залишаються країни ЄС, зокрема Німеччина, Польща та Франція [6, с. 43].

2. Посилення конкуренції на ринку. Зараз спостерігаються значні зміни на ринку молока, що не може не вплинути як на дрібні на молочні підприємства, так навіть і на молочних гігантів з виробництва молокопродуктів. Виділимо, що великі молочні заводи поступову витісняють малі. Вони продають за високими цінами у підприємствах оптово-роздрібною торгівлі молочну і кисломолочну продукцію і мають високу рентабельність. Високо диверсифікаційні виробництва кисломолочної продукції та молока мають рентабельність в 6-7 разів зрівняючи з виробництвом масла та сирів.

3. Зростаюча проблема забезпечення галузі сировиною. За останні роки робота молокопереробних підприємств зіштовхнулася з рядом кризових проблем, пов'язаних із збільшенням дефіциту сировини. Також при зменшенні купівельної спроможності населення відбувається ріст цін на молочні товари. Ефективний розвиток молокопереробної галузі безпосередньо залежить від стану молочного скотарства. Проте останнім часом цей стан в Україні погіршується [6, с. 90].

4. Сезонність розвитку ринку. Впродовж холодної пори року відбувається скорочення обсягів виробництва молочної сировини та зростання його вартості. В Україні сезонність виробництва молока переважно залежить від двох факторів – розподілу отелень та організації годівлі корів. В Україні худоба телиться в основному осінню та зимою, тому можна виділити збільшення надою молока літом та весною.

Окрім того, саме у весняно-літній період збільшується кількість зеленої маси як основного джерела корму. В результаті пере-

Таблиця 1

**Баланс попиту та пропозиції молока та молокопродуктів
(станом на 01.01. 2018) (тис. тонн)**

	2018 (оцінка)	2017 (попередній звіт)
Попит на продукцію	10350	10459
Внутрішнього ринку – всього	9700	9618
В тому числі:		
Фонд споживання	8650	8518
Інше споживання	1050	1100
Зовнішнього ринку (експорт)	650	841
Пропозиція продукції	10350	10459
Внутрішнього ринку – всього	10200	10329
В тому числі:		
Власне виробництво	10200	10329
Зміна запасів	0	0
Зовнішнього ринку (імпорту)	150	130
Споживання на особу, кг за рік	204,0	188,5

ходу корів на пасовища збільшуються надії молока. Хоча більшість підприємств перейшли загалом на однотипну годівлю, тому цей чинник більше впливає на господарства населення. Вчені довели, що сезон «великого молока» припадає на останні літні місяці, а сезон «малого молока» – на зимовий період. Відповідно, при зростанні загального валу виробництва молока закупівельні ціни зменшуються. Але це відбувається, коли обсяг стає суттєвим, починаючи із середини березня і до середини серпня [6, с. 29].

Внутрішні чинники:

1. Висока собівартість продукції. Питання зростання частки кормів у собівартості молока є досить відкритим на даний період. За декілька років вона піднялась від 50 % до 60%. Це свідчить про наступне: розуміння необхідності вкладати у збалансований та якісний раціон, а також зменшення або ж утримання на сталому рівні фіксованих затрат на фоні зростання продуктивності стада.

В загальному структура собівартості має такий вигляд: витрати на годівлю – 62%, оплата праці – 16%, паливно-мастильні матеріали й ветеринарні витрати – по 4% кожне, комунальні витрати – 2%, осіменіння – 1%. На всі інші витрати припадає 11% (рис. 1).

Головний шлях до успіху досить прозорий. По-перше це якісні грубі корми з невисокою собівартістю. Наприклад, кукурудзяний силос і люцерновий сінаж. Для зменшення собівартості необхідно : гарна врожайність, невеликі

затрати на гектар і низькі втрати при збиранні та зберіганні. Головним завданням є отримання максимально багато молока з дешевого корму. Це дає початкову планку, від якої відштовхуються і балансують раціон концентратами, щоб досягти максимальної продуктивності. Корми в структурі витрат становлять 60%. По-друге, компетентне управління стадом та менеджмент годівлі; відтворення стада та здоров'я; інвестиції в якісну генетику. Витрати на запліднювання коливаються в межах 1–3% [7, с. 18-20].

2. Низька якість молочної продукції, що пропонується на українському ринку. На сьогоднішній день в українських молочних підприємствах низькі норми мікробіологічних показників молока, тому вони значно відрізняються від європейських стандартів. Українське молоко другого сорту містить перевищуючу норму забруднення бактеріями, порівняно зі стандартами ЄС

Оцінювання основних фінансово-економічних показників діяльності підприємства необхідне для того, щоб одержати певну кількість основних, найінформативніших параметрів, які дають об'єктивну та точну картину фінансово-господарського стану підприємства. Адже представлені цифри у таблиці 2. це наслідок за яким приховуються певні події, управлінські рішення, вплив зовнішніх та внутрішніх чинників [5, с. 33-38].

З метою виявлення тенденцій розвитку підприємства проведений аналіз основних абсо-

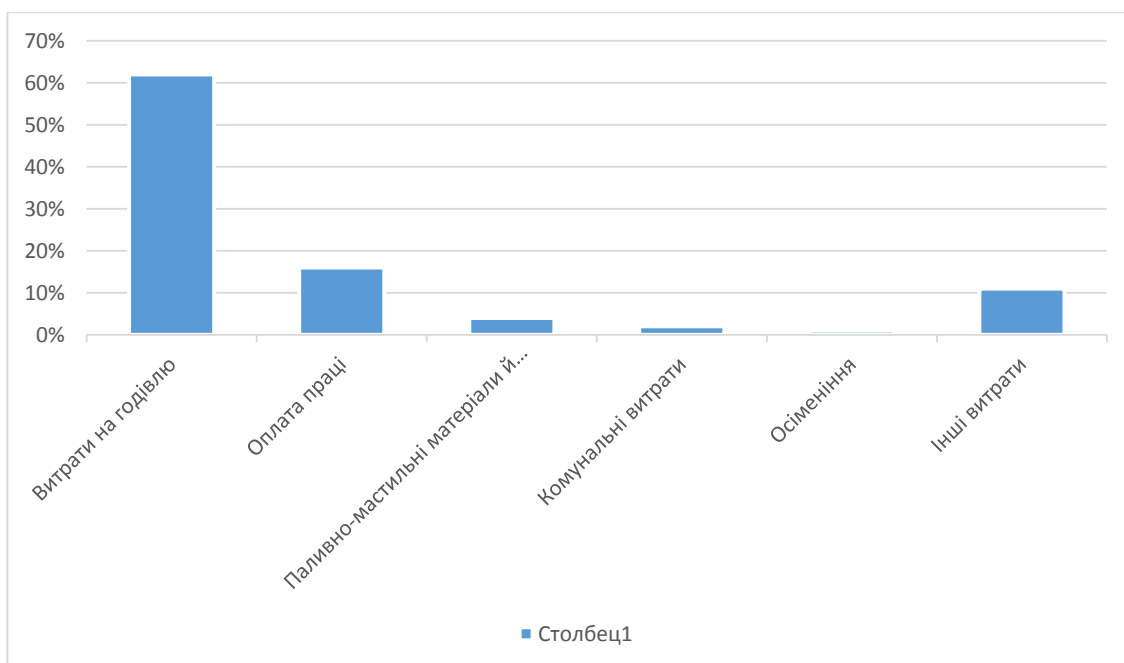

Рис. 1. Узагальнена структура собівартості молочної продукції

Таблиця 2

**Аналіз фінансового стану ПАТ «Яготинський маслозавод»
на основі абсолютних показників за 2015-2017 рр.**

Показники	2015 рік, тис. грн.	2016 рік, тис. грн.	2017 рік, тис. грн.	Відхилення			
				Абсол, тис. грн		ТПр, %	
				2016/ 2015	2017/ 2016	2016/ 2015	2017/ 2016
1	2	3	4	5	6	7	8
Середня величина майна	303795	376476,5	471810,5	72681,5	95334	23,92	25,32
Середня величина необоротних активів	123462,5	180212	180660	56749,5	448	45,96	0,25
Середня величина оборотних активів	180332,5	196264,5	291150,5	15932	94886	8,83	48,35
Середня величина власного капіталу	85052,5	111948,5	134261	26896	22312,5	31,62	19,93
Середня величина залученого капіталу	218742,5	264528	337549,5	45785,5	73021,5	20,93	27,60
Чистий дохід (виручка) від реалізації	718790	944276	1171732	225486	227456	31,37	24,09
Собівартість реалізованої продукції	549992	743393	894377	193401	150984	35,16	20,31
Валовий прибуток	168798	200883	277355	32085	76472	19,01	38,07
Фінансовий результат від операційної діяльності	78941	83462	122997	4521	39535	5,73	47,37
Фінансовий результат від звичайної діяльності	34195	34195	27382	-3492	-3321	-10,21	-10,82
Чистий прибуток (збиток)	34195	19597	25028	-14598	5431	-42,69	27,71

лютих та відносних фінансових показників за даними Форми № 1 та Форми № 2 за три останні періоди (роки). Аналіз фінансового стану підприємства за допомогою абсолютних показників узагальнено в таблиці.

Розглянемо аналіз фінансового стану ПАТ «Яготинський маслозавод», як один з яскравих прикладів підприємства молочної галузі в Україні.

За даними таблиці середня величина майна підприємства зросла на 23,92% у 2016 та на 25,32% у 2017 порівняно з попередніми періодами, що є доброю тенденцією. Середня величина необоротних активів збільшилась у 2016 році на 56749,5 тис. грн., а у 2017 році – на 448 тис. грн. Середня величина оборотних активів збільшилась на 8,83% у 2016 році та на 48,35% у 2017 році.

Власний капітал зріс на 26896 тис грн. та на 73021,5 тис. грн. у 2016 та 2017 роках відповідно, що є позитивним. Залучений капітал зріс на 20,93% у 2016 році порівняно з 2015 та на 27,60% у 2017 році порівняно з

2016 роком. Чистий дохід (виручка) від реалізації збільшився на 225486 тис. грн. та 227456 тис. грн. у 2016 та 2017 роках відповідно. Також збільшилась і собівартість продукції на 35,16% у 2016 році порівняно з 2015 роком та на 20,31% у 2017 році порівняно з 2016, що є негативним явищем. Проте валовий прибуток зріс на 19,01% та на 38,07% у 2016 та 2017 роках порівняно з 2015 та 2016 роками відповідно. Але чистий прибуток у 2016 році зменшився на 14598 тис. грн. порівняно з 2015 роком та збільшився на 5431 тис. грн. у 2017 році порівняно з 2016 роком, але не перевищив показник 2015 року.

Отже, спостерігається тенденція показників підприємства, як до росту в позитивну й негативну сторони, так і до спаду. В цілому по галузі відбувається зниження прибутковості. Але немає сенсу узагальнювати [8].

Висновки з цього дослідження. У процесі функціонування підприємство для забезпечення виконання своєї основної функ-

ції – виробництва продукції, повинно мати в розпорядженні певні фінансові ресурси, підтримувати їх на належному рівні, а також збільшувати або зменшувати їх обсяг у разі потреби.

Як економічна категорія прибуток відображає чистий дохід, створений у сфері матеріального виробництва. На рівні підприємства прибуток є частиною його чистого доходу, що залишається після вирахування із суми доходів підприємства суми пов'язаних з ними витрат. Прибуток розглядають як частину чистого доходу підприємства, отриманого на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик підприємницької діяльності.

В Україні є достатньо сприятливі агрокліматичні умови для розвитку та виробництва молочної промисловості. Проте за роки незалежності спостерігається, що ситуація в молочної галузі сильно погіршилась. В умовах кризи дуже важливим є дослідження внутрішніх і зовнішніх чинників формування прибутку, які були розглянуті в даній науковій роботі.

Значний вплив на прибутковість діяльності підприємств галузі справляє значна матеріаломісткість виробництв молочної галузі, а сезонність є слабким місцем для прибутковості у даній промисловості. Щоб собівартість кормів була низькою, потрібні три речі: висока врожайність, адекватні витрати на гектар і низькі втрати при збиранні та зберіганні. Іншими словами, ключове завдання –

отримати якомога більше молока з дешевого основного корму.

Низька якість продукції згідно європейським стандартам гальмує прирост підприємств. Що говорить про необхідність рішучих дій щодо підвищення рангу молочної продукції за рахунок покращення обладнання, більш відповідального ставлення до виробництва, в тому числі гігієни.

Також слід зазначити, що конкуренція не залишає місця для розвитку малих молочних підприємств. Адже, спостерігається тенденція того, що великі молочні заводи ще здатні підтримуватися на плаву, а малі знаходяться на межі банкрутства.

У 2017 році спостерігалось погіршення стану молочних підприємств. Проте правильні управлінські рішення при різних, як позитивних чинниках так і негативних можуть піднести молочну промисловість на високий рівень, і забезпечити високу прибутковість. Адже експорт згідно аналізу зріс вдвічі, що говорить про позитивну динаміку також.

Адекватна політика управління прибутком на підприємствах галузі має ґрунтуватись на системному підході та принципі синергії, а саме врахуванні необхідності комплексного використання чинників зростання прибутковості. Молочна промисловість України має значний інвестиційний потенціал, реалізація якого дозволить значно підвищити прибутковість.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Измайлова К.В. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. 2-ге вид. К.: МАУП, 2001. 152 с.
2. Мец В. О. Аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства. К.: Вища школа, 2003. 278 с.
3. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств. Навчальний посібник. К.: ЦУЛ, 2002. 345 с.
4. Слободян Н. Г. Організація і методика економічного аналізу: навч. посіб. К.: НУХТ, 2016. 332 с.
5. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2006. 526 с.
6. Павличенко М. Г. Ринок молока в Україні та перспективи для різних категорій господарств. Молочна промисловість. 2011. Лідер. 321 с.
7. Темчишина, Ю. Л. Бухгалтерський облік (теоретичні основи) : навч. посіб. К.: НУХТ, 2008. 226 с.
8. Шеремет, О. О. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / О. О. Шеремет. МОН України, НУХТ. К. : Міленіум, 2011. 196 с.

REFERENCES:

1. Izmajlova K.V. (2001) Finansovy analiz [Financial Analysis] Kiev: MAUP. (in Ukrainian)
2. Mecz V.O. (2003) Analiz finansovykh rezultativ ta finansovoho stanu pidpriemstva [Analysis of financial results and financial condition of the enterprise] Kiev: High school.. (in Ukrainian)
3. Slavjuk R.A. (2003) Finansy pidpriemstv [Business Finance] Kiev: TSUL. (in Ukrainian)
4. Slobodian N. H. (2016) Orhanizatsiia i metodyka ekonomichnoho analizu [Organization and method of economic analysis] Kiev: NUFT (in Ukrainian)

5. Sopko V. V. (2006) Bukhhalterskyi oblik v upravlinni pidpriemstvom [Accounting in the management of the enterprise] Kiev: KNEU (in Ukrainian)
6. Pavlychenko M. H. (2011) Rynok moloka v ukraini ta perspektyvy dlia riznykh katehorii [The milk market in Ukraine and prospects for different categories of farms] Kharkiv : Lider (in Ukrainian)
7. Temchyshyna Y. L. (2008) Bukhhalterskyi oblik. Teoretychni osnovy [Accounting. Theoretical basis] Kiev: NUFT (in Ukrainian)
8. Sheremet O. O. Finansovy analiz [Financial Analysis] Kiev: Milenium (in Ukrainian)